

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ
ΚΑΙ Η ΑΛΩΣΗ ΤΟΥ
ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

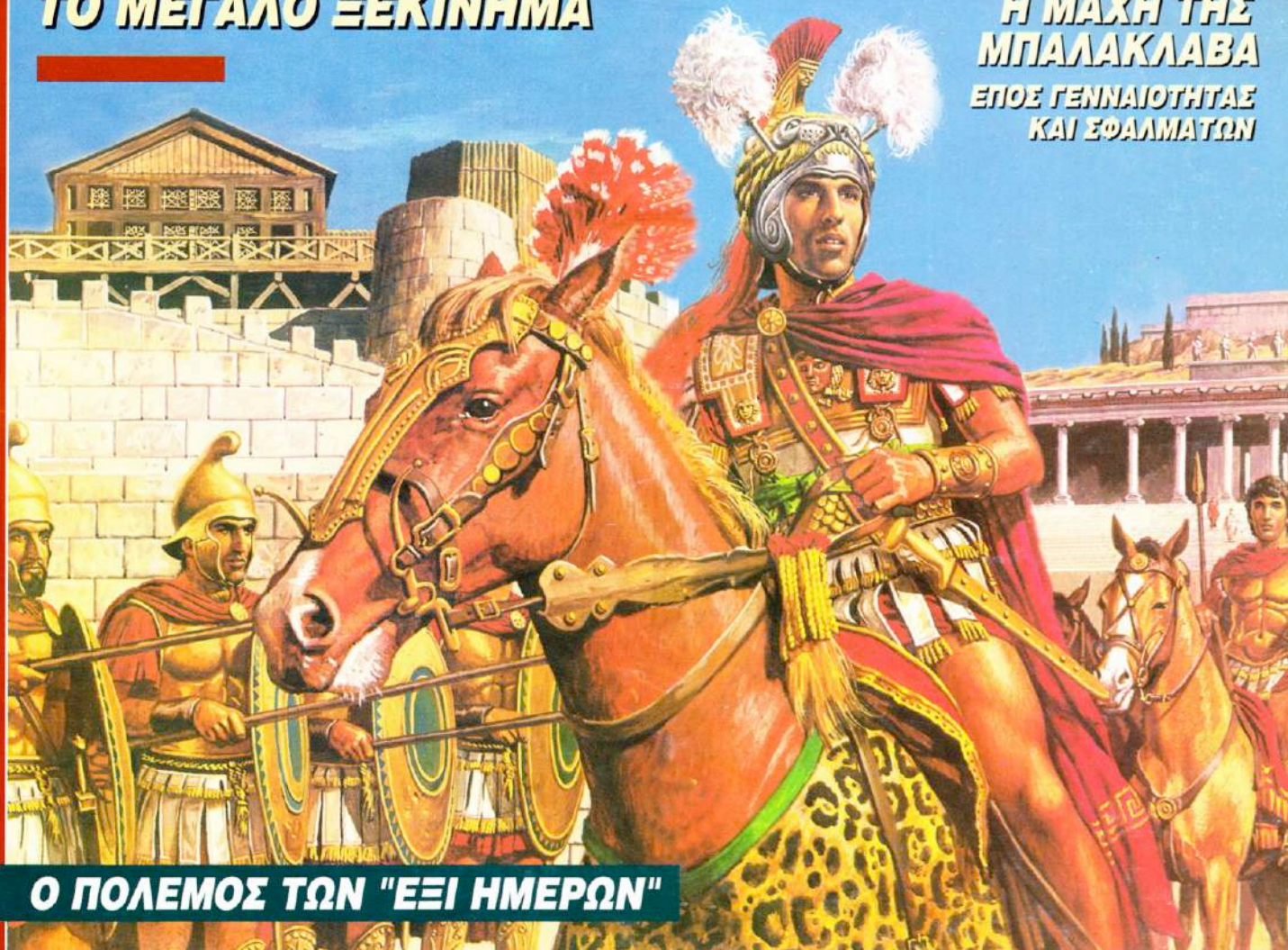
Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΓΡΑΝΙΚΟΥ

ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΞΕΚΙΝΗΜΑ

ΜΙΝΤΓΟΥΕΪ

Η ΜΕΓΑΛΗ ΣΤΡΟΦΗ
ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ
ΤΟΥ ΕΙΡΗΝΙΚΟΥ

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ
ΜΠΑΛΑΚΛΑΒΑ
ΕΠΟΣ ΓΕΝΝΑΙΟΤΗΤΑΕ
ΚΑΙ ΣΦΑΛΜΑΤΩΝ

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΩΝ "ΕΞΙ ΗΜΕΡΩΝ"

Η ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ ΚΑΙ ΡΑΔΙΟΦΩΝΟ ΣΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΩΝ ΕΜΠΟΛΕΜΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ Β' ΠΠ
ΟΙ ΙΩΑΝΝΙΤΕΣ ΙΠΠΟΤΕΣ ΣΤΗ ΡΟΔΟ ΚΑΙ ΤΗ ΜΑΛΤΑ

Η ΜΑΧΗ ΣΤΟΝ ΓΡΑΝΙΚΟ

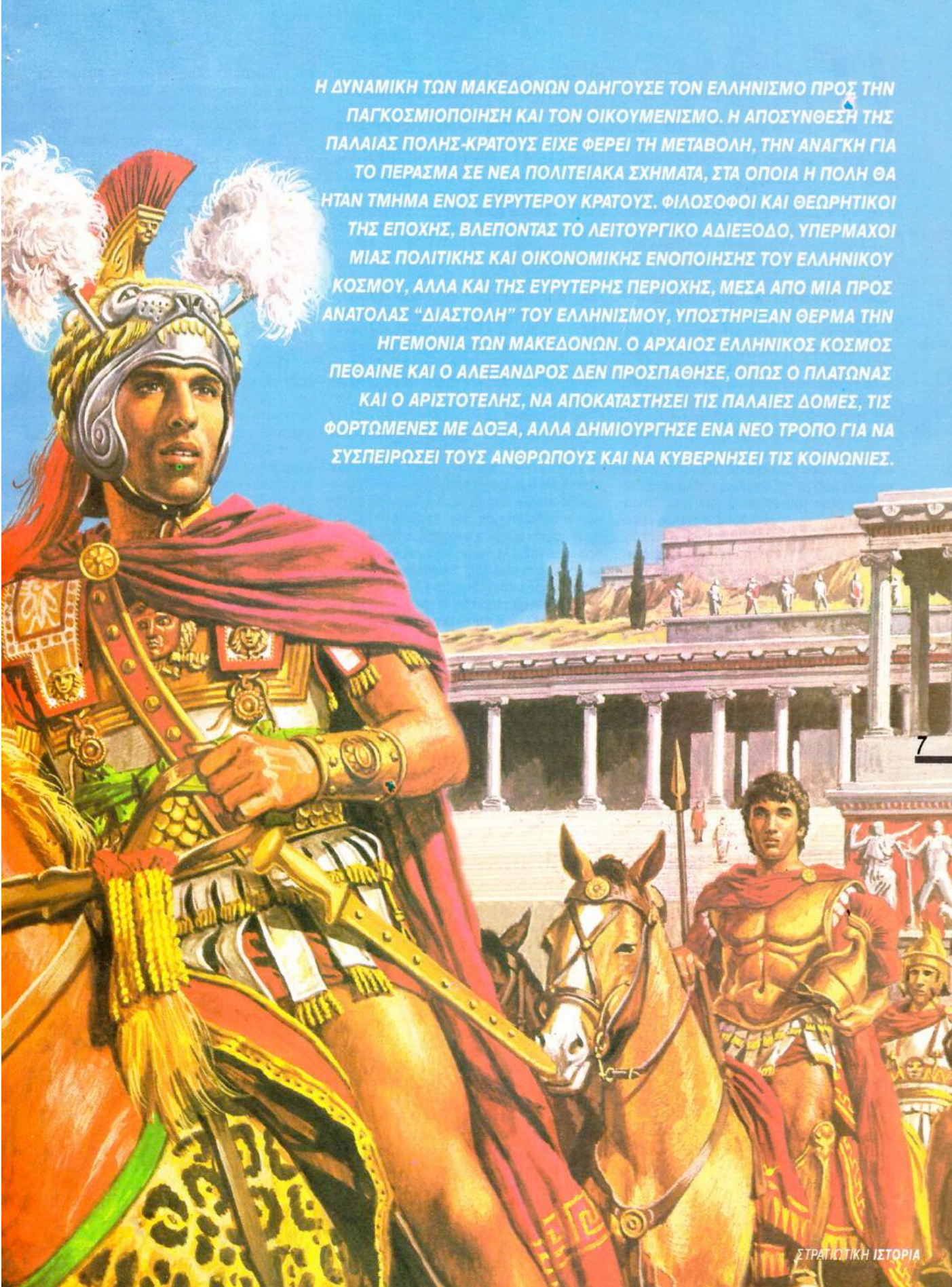
ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΞΕΚΙΝΗΜΑ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ν. ΓΑΡΟΥΦΑΛΗΣ
Ιστορικός-Αρχαιολόγος

Ο Αλέξανδρος
ξεκινά με τον
στράτο του
απο την
Πέλλα για την
κατάκτηση
της Ασίας.

6

Η ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΟΔΗΓΟΥΣΕ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΤΟΝ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΣΜΟ. Η ΑΠΟΣΥΝΘΕΣΗ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΠΟΛΗΣ-ΚΡΑΤΟΥΣ ΕΙΧΕ ΦΕΡΕΙ ΤΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ, ΤΗΝ ΑΝΑΓΚΗ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ ΣΕ ΝΕΑ ΠΟΛΙΤΕΙΑΚΑ ΣΧΗΜΑΤΑ, ΣΤΑ ΟΠΟΙΑ Η ΠΟΛΗ ΘΑ ΗΤΑΝ ΤΜΗΜΑ ΕΝΟΣ ΕΥΡΥΤΕΡΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ. ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ ΚΑΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΙ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ, ΒΛΕΠΟΝΤΑΣ ΤΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟ ΑΔΙΕΞΟΔΟ, ΥΠΕΡΜΑΧΟΙ ΜΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΝΟΠΙΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΟΣΜΟΥ, ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΥΡΥΤΕΡΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ, ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΜΙΑ ΠΡΟΣ ΑΝΑΤΟΛΑΣ "ΔΙΑΣΤΟΛΗ" ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ, ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΑΝ ΘΕΡΜΑ ΤΗΝ ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ. Ο ΑΡΧΑΙΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ ΠΕΘΑΙΝΕ ΚΑΙ Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΕΝ ΠΡΟΣΠΑΘΗΣΕ, ΟΠΩΣ Ο ΠΛΑΤΩΝΑΣ ΚΑΙ Ο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ, ΝΑ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΗΣΕΙ ΤΙΣ ΠΑΛΑΙΕΣ ΔΟΜΕΣ, ΤΙΣ ΦΟΡΤΩΜΕΝΕΣ ΜΕ ΔΟΞΑ, ΑΛΛΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΣΕ ΕΝΑ ΝΕΟ ΤΡΟΠΟ ΓΙΑ ΝΑ ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΕΙ ΤΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ ΚΑΙ ΝΑ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΙ ΤΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΕΣ.

Ηταν αυγή μιας εορταστικής ημέρας του φθινοπώρου του έτους 336 π.Χ. όταν στο θέατρο των Αιγών, της παλαιάς πρωτεύουσας των Μακεδόνων, κάποιος Πausανίας χύθηκε με ορμή πάνω στον βασιλιά Φίλιππο Β' και του έμπηξε όλη τη λεπίδα ενός κέλτικου μαχαιριού στα πλευρά, διαπερνώντας τον πέρα ως πέρα. Ο Φίλιππος σωριάστηκε νεκρός στην ορχήστρα του θεάτρου των Αιγών, ενώ ο δολοφόνος, στην προσπάθειά του να διαφύγει, συνελήφθη από τους σωματοφύλακες και εκτελέστηκε επί τόπου, χωρίς να γίνουν ποτέ γνωστοί οι ουσιαστικοί υπαίτιοι της δολοφονικής συνωμοσίας. Ο δημιουργός της ελληνικής ενόθητας, ο φλογερός υπερασπιστής της πανελληνίας ιδέας για την κατάκτηση της Ασίας, ο άνθρωπος που έθεσε τις προϋποθέσεις για μια νέα περίοδο στην ανθρώπινη ιστορία, ο ιδιοφυής στρατηγός, η πολυσιχίδης και απρόβλεπτη προσωπικότητα, άλλοτε γοητευτικός και άλλοτε "βάρβαρο" βίαιος, ο πρώτος "ηγέμων" της Ελλάδας, ήταν τώρα ξαπλωμένος πάνω στη βασιλική πυρά μαζί με τα βασιλικά εμβλήματα, παρουσία όλου του στρατού των Μακεδόνων και του γιου του Αλέξανδρου, ο οποίος έμελλε να υλοποιήσει το όραμα του πατέρα του. Την επόμενη μέρα οι Μακεδόνες φόρεσαν τους θώρακές τους και αναγόρευσαν τον Αλέξανδρο βασιλιά της Μακεδονίας. Κάποιες υπόνοιες για πιθανή ανάμιξη του Αλέξανδρου στη δολοφονία του Φιλίππου δεν πήραν έκταση. Η αφοσίωση που έδειξαν στο πρόσωπό του οι περισσότεροι επιφανείς Μακεδόνες, δεν άφησε περιθώρια αμφισβήτησης της αθωότητάς του.

8 Η ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΥ

Αυτά που κληρονόμησε ο νεαρός βασιλιάς (μόλις 20 ετών) ήταν πράγματι πολύ σημαντικά. Όσα κατάφερε ο Μέγας Αλέξανδρος στα 13 χρόνια, γεμάτα υπερένταση, μάχες και κατακτήσεις, αποτελούν τρανή απόδειξη του έργου του Φιλίππου Β'. Είχε στη διάθεσή του ένα μεγάλο και πολυπληθές βασίλειο, κατοκούμενο από τους σκληρούς (αλλά πειθαρχημένους) Μακεδόνες, και έναν άριστο στρατό, τον ισχυρότερο της Ελλάδας, τα πεπρωμένα της οποίας ήταν στα χέρια του.

Ωστόσο είχε να αντιμετωπίσει σοβαρότατους εσωτερικούς και εξωτερικούς κινδύνους. Συγχρόνως και ως συνέπεια της μεγάλης επεκτατικής πολιτικής του πατέρα του, το βασίλειό του βρισκόταν σε άσχημη οικονομική κατάσταση και πάντως όχι σε τέτοια που να μπορεί να ανταποκριθεί στις ανάγκες μιας μεγάλης εκστρατείας. Σύμφωνα με τις αρχαίες πηγές (Αρριανός, Πλούταρχος) το βασιλικό ταμείο είχε μόνο 60 τάλαντα, ενώ τα χρέη ανέρχονταν σε 500! Βέβαια η εκμετάλλευση των ορυχείων χρυσού και αργύρου στο Παγγαίο όρος έδωσαν τη δυνατότητα στους Μακεδόνες να ασκήσουν μια δραστήρια νομισματική πολιτική, με την κυκλοφορία άφθονων αργυρών τετράδραχμων που προσέδω-

σαν κύρος στο μακεδονικό κράτος. Όμως η συντήρηση ενός τόσο ισχυρού και μεγάλου στρατού, με μονάδες που απαιτούσαν αδιάκοπη εκπαίδευση προκειμένου να βρίσκονται συνεχώς σε εξαιρετικά υψηλή πολεμική ετοιμότητα, και η δραστήρια διπλωματική πολιτική του Φιλίππου για τη δημιουργία φιλομακεδονικών "κομμάτων" σε διάφορες ελληνικές πόλεις ή για τον προσεταιρισμό συμμάχων, απορρόφησαν μεγάλα χρηματικά ποσά, καθιστώντας το βασιλικό ταμείο ελλειμματικό.

Μόλις η είδηση του θανάτου του Φιλίππου έφθασε στη νότια Ελλάδα πολλές πόλεις, με τη δικαιολογία ότι οι όροι του Συνεδρίου της Κορίνθου (338 π.Χ.) δεν ίσχυαν πλέον, εκδήλωσαν απελευθερωτικές κινήσεις με σκοπό την απαλλαγή από τη μακεδονική ηγεμονία. Γενική αναταραχή ξέσπασε παντού, ιδίως στην Αθήνα, στη Θήβα, στην Αιτωλία, στην Αμφικληνή και στην Πελοπόννησο. Η πιο σημαντική από όλες ήταν η Θεσσαλική ανταρσία, διότι το Θεσσαλικό ιππικό ήταν ζωτικό τμήμα του μακεδονικού στρατού και "είχε μεγαλύτερη πρακτική σημασία για έναν Μακεδόνα βασιλιά να είναι άρχων του Κοινού των Θεσσαλών από το να αναγνωριστεί αρχηγός της Συμμαχίας της Κορίνθου" (Bury). Ήταν λοιπόν αδήριτη ανάγκη για τον Αλέξανδρο να κινηθεί γρήγορα πριν πάρουν δραματική τροπή οι εξελίξεις. Εισέβαλε στη Θεσσαλία και αφού υποσχέθηκε στη Συνέλευση των "ευγενών" του τόπου ότι θα σεβαστεί τα ανεξάρτητα γέννη ότι το Θεσσαλικό ιππικό θα έχει ένα σωστό μερίδιο από τα λάφυρα της εκστρατείας στην Ασία, τους "έπεισε να του παραχωρήσουν την πατροπαράδοτη ηγεμονία της Ελλάδος", (Διόδ. Σικελ. ΙΖ', 4, 1). Στη συνέχεια, χωρίς χρονοτριβή, πέρασε τις Θερμοπύλες και ορμώντας στη Βοιωτία στρατοπέδευσε έξω από την Καδμεία της Θήβας. Πανικός επικράτησε στην Αθήνα όταν έφτασε το νέο πως ο νεαρός βασιλιάς κατείχε ήδη τη Θήβα και αμέσως του έστειλαν πρεσβεία αποδίδοντάς του τιμές μεγαλύτερες από εκείνες του Φιλίππου. Το Συνέδριο της Κορίνθου τον αναγόρευσε με επίσημους όρκους "στρατηγό αυτοκράτορα" της πανελληνίας εκδικητικής εκστρατείας κατά των Περσών (336 π.Χ.).

Αν και ο Αλέξανδρος επιθυμούσε να ξεκινήσει γρήγορα την εκστρατεία εναντίον των Περσών, ήταν απόλυτη ανάγκη να διασφαλίσει τα νώτα του από την προς Βορρά απειλή, καθώς σύννεφα πολέμου συγκεντρώνονταν σε όλο το τόξο της Βαλκανικής. Οι Θράκες, οι Γέτες, οι Τριβαλλοί και οι Ιλλυριοί έδειξαν απροθυμία να τηρήσουν όσα είχαν συμφωνήσει με τον Φίλιππο και επιδόθηκαν σε ληστρικές επιδρομές. Ο Αλέξανδρος πραγματοποίησε μια εντυπωσιακή εκστρατεία κατά των βόρειων αυτών φύλων (Ανοιξη 335 π.Χ.). Δείχνοντας τη στρατηγική του διάνοια και την πολεμική του ικανότητα διασχίζοντας τις Πύλες του Αίμου και φθάνοντας μέχρι τον Ιστρο (Δούναβη) και από εκεί στην Ιλλυρία, μέσα από απερίγραπτες δυσκολίες και με ελάχιστες απώλειες, προμήνυμα όλα αυτά της πανδαμάτορας θέλησης του ηρωικού βασι-

λιά, καθυπόταξε όλες τις βόρειες πολεμικές φυλές και τσακίζοντας το απροσύνητο των ορεισίβιων εκείνων κατοίκων σταθεροποίησε οριστικά τα βόρεια σύνορα της Μακεδονίας.

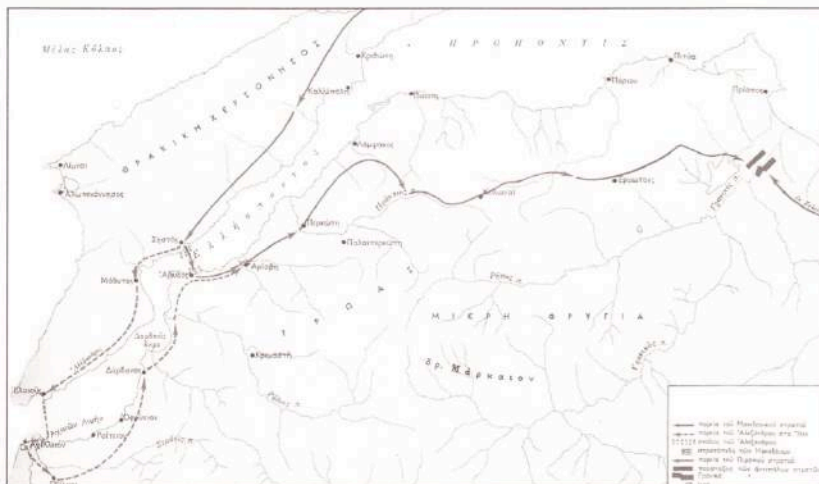
Μια φήμη πως τάχα σκοτώθηκε στην Ιλλυρία, αρκετός περσικός χρυσός (σταλμένος από τον Δαρείο Γ' Κοδομαννό) και οι επιτυχίες 5.000 Ελλήνων μισθοφόρων (στην υπηρεσία των Περσών) κατά των προγεφυρωματικών στην Ασία μακεδονικών δυνάμεων, τις οποίες είχε στείλει ο Φίλιππος με τον Παρμενίωνα, ήταν αρκετά για να φουντώσει πάλι ένας αγώνας για την "ελευθερία των ελληνικών πόλεων", που δεν έπαψαν ποτέ να αισθάνονται την κατάργηση της ελεύθερης πολιτικής τους ύπαρξης ως μια ανήκουστη πράξη βίας.

Ωστόσο δεν ήταν δυνατό οι παλαιοί Θεσμοί να παραγκωνιστούν εύκολα και ανώδυνα. Ο Αλέξανδρος, συνειδητοποιώντας την κρισιμότητα της κατάστασης, αποφάσισε να ενεργήσει με σκληρότητα και παραδειγματικά. Η Θήβα, η παλαιά ιερή πόλη, ξεθεμελιώθηκε. Μια ολόκληρη νύχτα κράτησε η σφαγή και ο αφανισμός: 6.000 ήταν οι νεκροί Θηβαίοι, ενώ 30.000 πωλήθηκαν σαν σκλάβοι (Διόδ. Σικ. ΙΖ', 14). Τους Αθηναίους, που κατατρομοκρατήθηκαν από τη φοβερή τιμωρία της Θήβας, δεν τους ενόχλησε. Η Ελλάδα φαινόταν πως ήταν σε "ηρεμία" και ο Αλέξανδρος, βέβαιος για την υποταγή όλων, αποφάσισε πως ήταν ώρα να ξεκινήσει για την Ασία (χειμώνας 334 π.Χ.). Για απόλυτη ασφάλεια άφησε στη Μακεδονία 12.000 πεζούς και 5.000 ιππείς, με διοικητή τον πιστό του στρατηγό Αντίπατρο.

Η ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΣΙΑΣ

Η αυτοκρατορία των Αχαιμενιδών, που επί δύο αιώνες είχε συνενώσει σ' ένα οργανικό σύνολο πολυάριθμους λαούς κρατώντας τα πεπρωμένα του κόσμου, αντιμετώπισε κατά τον 4ο αι. π.Χ. σημαντικά εσωτερικά προβλήματα. Για 40 περίπου χρόνια ταλάνιστηκε από δυναστική κρίση και όλο το δυτικό τμήμα της ταράχθηκε από επαναστάσεις. Την τάξη απεκατέστησε ο δραστήριος Αρταξέρξης Γ' Ωχος (359-338 π.Χ.), πνίγοντας στο αίμα τις επαναστάσεις στη Φοινίκη, στην Κύπρο και στην Αίγυπτο.

Όταν ανήλθε στον θρόνο ο Δαρείος Γ' Κοδομαννός (335 π.Χ.), η περσική αυτοκρατορία εξακολουθούσε να είναι ένα τεράστιο κράτος, που, εκτεινόμενο από τις Ινδίες ως την ελληνική θάλασσα και από τη βόρεια Αφρική ως τον Εύξεινο Πόντο, αποτελούσε την κυρίαρχη κρατική οντότητα στον αρχαίο κόσμο. Ο Πέρσης Βασιλιάς, έχοντας στη διάθεσή του έναν πολυάνθρωπο στρατό, ανεξάντλητα αποθέματα χρυσού στα βασιλικά θησαυροφυλάκια και έναν ισχυρό στόλο από 400 πλοία, που κυριαρχούσαν σ' όλη την ανατολική Μεσόγειο, αισθανόταν ασφαλής. Επίσης ένα θαυμάσια εκπαιδευμένο ελληνικό μισθοφορικό στράτευμα, ικανό να εξολοθρεύσει οποιονδήποτε στρατό της εποχής,

Η πορεία του εκστρατευτικού σώματος του Αλεξάνδρου προς τον Γρανικό ποταμό (Ιστορία του Ελληνικού Έθνους).

όπως είχε αποδειχθεί με την καταστολή της επικίνδυνης αιγυπτιακής επανάστασης, συνιστούσε εγγύηση της εδαφικής ακεραιότητας της αυτοκρατορίας.

Οι αποτυχίες στα Μηδικά (490-479 π.Χ.) και η βαθιά εντύπωση που είχε προκαλέσει η μεγάλη νίκη των Ελλήνων μισθοφόρων στα Κούναξα (401 π.Χ.), η Θρυλική επιστροφή τους (Κάθοδος των Μυρίων) και η επιθυμία τους να κτίσουν μια ελληνική πόλη μέσα στην περσική επικράτεια στα παράλια του Πόντου (Ξενοφών, Κύρου Ανάβαση), οδήγησαν τους Πέρσες στην υιοθέτηση μιας πολιτικής αποφυγής πολέμου με τους Έλληνες. Φαινόταν πιο αποτελεσματικό και αναίμακτο να τους εξαγοράζουν και να ακολουθούν την τακτική του "διαίρει και βασίλευε". Η κατάσταση προκάλεσε εφησυχασμό στους Πέρσες, οι οποίοι δεν παρακολούθησαν τις τελευταίες εξελίξεις στον χώρο της τέχνης του πολέμου. Αυτή τη φορά όμως ο αντίπαλος ήταν διαφορετικός. Η ύπαρξη μόνο του ελληνικού μισθοφορικού σώματος δεν μπορούσε να λύσει το πρόβλημα, γιατί δρούσε ως ξένο και όχι ως οργανικό τμήμα, χωρίς καμμία γόνιμη επίδραση στη στρατιωτική μετεξέλιξη του περσικού στρατού. Όπως χαρακτηριστικά έχει αναφερθεί (Bury), "Οι Πέρσες το μόνο που έμαθαν από τη μάχη στα Κούναξα ήταν να προσλαμβάνουν Έλληνες μισθοφόρους". Τώρα όμως ήταν επιτακτική ανάγκη η ύπαρξη ενός κυρίαρχου ηγετικού νου, ενός στρατιωτικού ηγέτη στον οποίο θα υπάκουε ένας καλά και άρτια συγκροτημένος στρατός. Ο Δαρειός Γ', αγαπητός στο περιβάλλον του, δεν είχε τις απαιτούμενες ικανότητες για να αντιμετωπίσει μια προσωπικότητα όπως εκείνη του Αλεξάνδρου και οι αυλοκόλακες στα Σούσα δεν παρουσίαζαν με ρεαλισμό τον επερχόμενο κίνδυνο.

Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΗΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΣ

Η ιδέα για μια εκστρατεία εναντίον των Περσών δεν ήταν νέα. Ήδη από την επαύριο των μεγάλων και νικηφόρων Περσικών Πολέμων οι Έλληνες προχώρησαν σε συμμαχικούς σχηματισμούς (Δηλιακή Συμμαχία), με σκοπό

την απελευθέρωση των ελληνικών πόλεων της Μικράς Ασίας και στη συνέχεια ενός εκδικητικού πολέμου κατά των "ιερόσυλων" Περσών. Το ιδεολογικό υπόβαθρο για τη διεξαγωγή ενός πανελληνίου πολέμου κατά της Ασίας είχε από καιρό προετοιμαστεί (Γοργίας, Ισοκράτης, Αριστοτέλης) και ήταν αυτή ακριβώς η δύναμη που έφερε σε ευθεία αντίθεση την καταστροφική κατάσταση του μόνιμου εμφυλίου πολέμου στην Ελλάδα με την όλο και διογκούμενη απαίτηση για μια Κοινή Ειρήνη. Η οικονομικοκοινωνική κρίση, εξάλλου, που οξύνθηκε κατά την πρώτη πεντηκονταετία του 4ου αι. π.Χ., και η απόρριψη κάθε ιδέας για δικαιότερη ανακατανομή του πλούτου και της εξουσίας, όπως με σαφήνεια αποφάσισε το Συνέδριο της Κορίνθου το 338 π.Χ. ("ούτε δημεύσεις πραγμάτων να γίνονται, και αναδασμοί γης, ή αποσβέσεις χρεών και απελευθερώσεις δούλων για ανατρεπτικούς σκοπούς". Δημοσθένης, Περί των προς Αλέξανδρον συνθηκών, 15), αποτέλεσαν το γόνιμο έδαφος για να καλλιεργηθεί και να υιοθετηθεί η άποψη πως η μόνη λύση για την αντιμετώπιση της κρίσης αυτής ήταν η επέκταση προς Ανατολάς. Ο απλός λαός ζούσε με το όνειρο της ανακάλυψης του "μαγικού" κόσμου της Ασίας και των ευκαιριών για μια καλύτερη ζωή και φαινόταν έτοιμος να ακολουθήσει εκείνον που θα άνοιγε τον δρόμο. Ο Μέγας Αλέξανδρος, όπως βέβαια και ο Φίλιππος, είχε σίγουρα κατανοήσει αυτή την ανάγκη των καιρών και ήταν αποφασισμένος "ως αρχιστράτηγος των Ελλήνων" να ηγηθεί με δυναμικότητα της πανελληνίας εκστρατείας και να οδηγήσει τους Έλληνες στη μεγάλη ασιατική περιπέτεια, ανοίγοντας νέες, απεριόριστες, προοπτικές και θέτοντας τα θεμέλια ενός καινούργιου κόσμου, του ελληνιστικού.

Η ΔΙΑΒΑΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΣΠΟΝΤΟΥ

Ένα προγεφυρωματικό εκστρατευτικό σώμα 10.000 ανδρών με επικεφαλής τον Παρμενίωνα και τον Ατταλο, που είχε σταλεί το 336 π.Χ. από τον Φίλιππο Β', έγινε δεκτό με ενθουσιασμό από πολλές ελληνικές πόλεις της Μικράς Ασίας. Ωστόσο, ο Παρμενίων, πα-

ρά τις αρχικές του επιτυχίες, αναγκάστηκε να συμπτυχθεί μπροστά στη δράση του ελληνικού μισθοφορικού σώματος, που κατάφερε, υπό την ηγεσία του δαιμόνιου στρατηγού Μέμνονα, να ανακαταλάβει όλες σχεδόν τις πόλεις. Οι Πέρσες όμως δεν προσπάθησαν να εκμεταλλευτούν τις εντυπωσιακές επιτυχίες του Μέμνονα και έμειναν άπραγοι όλο τον χειμώνα του 334 π.Χ., δίνοντας τη δυνατότητα στους Μακεδόνες να κρατήσουν τα δύο σημαντικά σημεία διαπεράσιμης, τη Σηστό και την Αβυδο, και να διατηρήσουν ανοικτή τη "γέφυρα" της Ασίας.

Την άνοιξη του 334 π.Χ. (επί Αθηναίου άρχοντος Κησικλέους, τον τρίτο χρόνο της 111ης Ολυμπιάδας), ο Αλέξανδρος ξεκίνησε από την Πέλλα με τον στρατό του. Σε είκοσι ημέρες έφθασε στη Σηστό και διαπεραιώθηκε στην Αβυδο με 160 τριήρεις και "πλοίοις άλλους πολλούς στρογγυλοίς" (Αρριανός, Α', 11, 6). Προηγούμενος είχε θυσιάσει στον τάφο του "ισόθεου" προγόνου του, Αχιλλέα.

Οι Πέρσες σατράπες της Μικράς Ασίας, πληροφορούμενοι την έλευση του Αλεξάνδρου, αποφάσισαν να τον αντιμετώπισουν στον Γρανικό ποταμό. Ο Μέμνων τους συμβούλεψε πως δεν ήταν φρόνιμο να διακινδυνεύσουν μια μάχη με τον Αλέξανδρο, γιατί και στρατό ισχυρό είχε και, όντας παρών (ενώ ο Δαρειός απουσίαζε) αποτελούσε επικίνδυνο αντίπαλο. Πίστευε πως μια ήττα σε αυτό το σημείο της σύγκρουσης θα είχε καταστροφικές επιπτώσεις στο ηθικό του στρατού. Αντιπρότεινε λοιπόν την τακτική της "καμμένης γης" και της αργής υποχώρησης προς το εσωτερικό της Ασίας μέχρι την εξάντληση του ελληνικού στρατού λόγω έλλειψης τροφίμων. Οι σατράπες όμως, επειδή αφενός από την επιλογή αυτή θα πλήττονταν οι επαρχίες τους (τις οποίες δεν ήταν διατεθειμένοι να εγκαταλείψουν) και αφετέρου θεωρούσαν ταπεινωτική τέτοια υποχώρηση, απέρριψαν το έξυπνο σχέδιο του Μέμνονα, το οποίο, αν εφαρμόζόταν, ίσως έφερνε σε δύσκολη θέση τον Αλέξανδρο.

Από την Αρίσθη, όπου ήταν στρατοπεδευμένος, ο στρατός του Μεγάλου Αλεξάνδρου προχώρησε προς τη Ζέλεια. Κατά την τέταρτη μέρα της πορείας βρίσκονταν πια βαθιά μέσα στο εχθρικό έδαφος, πορευόμενοι με αυξημένα μέτρα ασφαλείας, συντεταγμένοι, έτοιμοι για μάχη, με τη φάλαγγα των οπλιτών διπλή σε στενόμεληρη τάξη ("διπλή μεν την φάλαγγα των οπλιτών τάξας"), πλαισιωμένη από τους ιππείς και με τα σκευοφόρα να ακολουθούν από πίσω. Πρόδρομοι ιππείς ("σαρισσοφόροι") και 500 ψιλοί ως εμπροσθοφυλακή, υπό τον Ηγέλοχο, είχαν ως αποστολή την κατόπτευση του εχθρού. Δεν απείχαν πολύ από τον Γρανικό ποταμό όταν, κατά το απόγευμα της ίδιας ημέρας, κάτασκοποι Μακεδόνες ιππείς, ως σύνδεσμοι της εμπροσθοφυλακής, καλπάζοντας με βία ανήγγειλαν ότι οι Πέρσες ήταν παρατεταγμέ-

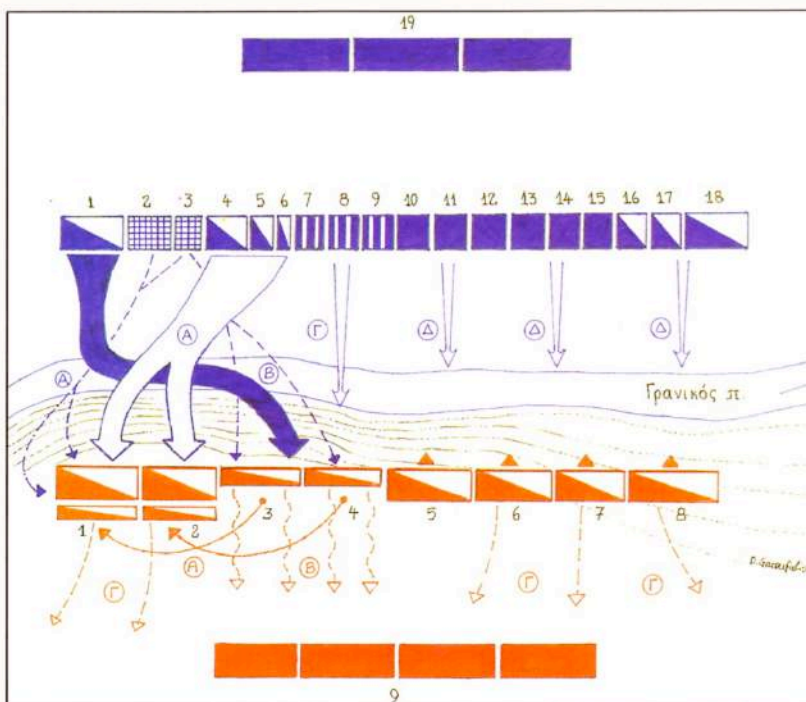
νοι πάνω στον Γρανικό. Αμέσως ο Αλέξανδρος παρέταξε όλη τη στρατιά του για μάχη.

ΤΟ ΠΕΔΙΟ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ

Ο Γρανικός ποταμός, πηγάζοντας από την οροσειρά της Ιδης και ακολουθώντας πορεία προς τα βορειοανατολικά, διασχίζει την πεδιάδα της Αδράστειας στην Ελλησποντιακή (ή Μικρή) Φρυγία και χύνεται στην Προποντίδα, ανατολικά της ελληνικής πόλης Πριάπου. Ως πεδίο της μάχης αναγνωρίζεται από τους σύγχρονους ιστορικούς το βόρειο τμήμα του Γρανικού, το ευρισκόμενο κοντά στην εκβολή του (το σημ. Biga Cay). Οι Πέρσες παρατάχθηκαν στην ανατολική, ψηλή και απόκρημνη όχθη του ποταμού, ενώ οι Έλληνες στη δυτική. Στο σημείο εκείνο ο Γρανικός είχε πλάτος 20 ως 40 μέτρα περίπου. Ήταν διαβατός, αλλά με ορμητικό ρεύμα και σε συνδυασμό με την απόκρημνη ανατολική πλευρά καθίστατο επικίνδυνος για τον επιτιθέμενο στρατό που ερχόταν από τα δυτικά.

Ετσι το πεδίο ως προεπιλεγμένη θέση μάχης ευνοούσε πολύ τους Πέρσες, το ιππικό των οποίων μπορούσε να κτυπήσει συντεταγμένα κατά μέτωπο και σε πλήρη ανάπτυξη τους Έλληνες ιππείς, οι οποίοι, εκτεθειμένοι και πάνω στην προσπάθειά τους να εξέλθουν από την λασπώδη κοίτη του ποταμού, κινδύνευαν να υποστούν συντριπτική ήττα. Αυτό το τακτικό πλεονέκτημα των Περσών, που ήταν δυνατό να οδηγήσει σ' ένα αποτέλεσμα "ολέθριο για την έκβαση ολόκληρου του πολέμου" (Αρριανός, Αλεξ. Αναθ. Α, 13, 5), επισημάνθηκε στον Αλέξανδρο από τους επιτελείς του και ιδίως από τον στρατηγό Παρμενίωνα, ο οποίος του συνέστησε να αναβάλει τη μάχη μέχρι το επόμενο πρωί, ώστε να διασχίσουν τον ποταμό με μεγαλύτερη ασφάλεια κατά το χάραμα. Ο Αλέξανδρος όμως, έχοντας μεγάλη εμπιστοσύνη στον στρατό του και φοβούμενος μήπως τη νύχτα ο αντίπαλος οπισθοχωρήσει και χάσει έτσι την ευκαιρία να του καταφέρει ένα κεραυνοβόλο κτύπημα, εκεί στις "πύλαις της Ασίας, περί την εισόδου και αρχής" (Πλούτ. Αλεξ. 16), αποφάσισε να επιτεθεί. Φλεγόταν για μια μάχη, για μια λαμπρή εναρκτηρία πράξη. Γι αυτό ως μεγάλος στρατιωτικός ηγέτης, ικανός να εμψυχώνει τον στρατό και να εξυψώνει το ηθικό του φρόνημα αυξάνοντας τη "βούλησή" του για νίκη, μίλησε στους διατακτικούς επιτελείς του με τη γλώσσα των συναισθημάτων: "Ντρέπομαι αν τον μεν Ελλησποντο περάσαμε εύκολα, ενώ αυτό το μικρό ρεύμα ο Γρανικός μας εμποδίζει να περάσουμε όπως είμαστε. Και αυτό δεν το θεωρώ άξιο της φήμης των Μακεδόνων, ούτε του δικού μου θάρρους απέναντι των κινδύνων. Και νομίζω ότι θα εξυψωθεί το φρόνημα των Περσών, όχι τόχα είναι αξιόμαχοι απέναντι των Μακεδόνων, γιατί δεν έπαθαν αυτή τη στιγμή κάτι αντίξιο των φόβου των" (Αρ. Αλεξ. Αναθ. Α, 13, 6-7/μετάφρ. Ν. Γρηγοριάδης).

Με αυτά τα απλά λόγια, που σε κάποιους φάνηκαν πως κρύβουν μια ασυλλόγιστη νεανική τόλμη, ενώ σε άλλους μια υποτίμηση της αξίας του εχθρού, αλλά που αντίθετα ήταν

Η ΜΑΧΗ ΣΤΟΝ ΓΡΑΝΙΚΟ - ΠΑΡΑΤΑΞΗ ΑΝΤΙΠΑΛΩΝ ΚΑΙ Α' ΦΑΣΗ (Ανοίξη του 334 π.Χ.)

Αρ.	ΣΤΡΑΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ	ΔΥΝΑΜΕΙΣ	Αρ.	ΣΤΡΑΤΟΣ ΠΕΡΣΩΝ	ΔΥΝΑΜΕΙΣ
1	ΔΕΞΙΟ ΚΕΡΑΣ - Αλέξανδρος		1	ΑΡΙΣΤΕΡΟ ΚΕΡΑΣ	
2	Εταίροι ιππείς	1.600	2	Πέρσες ιππείς υπό τον Μέμωνα	3.000;
3	Τοξότες	1.000	3	Πέρσες ιππείς υπό τον Αρσάμηνη	3.000;
4	Ακοντιστές	500	4	Πέρσες ιππείς υπό τον Σπιθριδάτη	3.000;
5	Σαρισσοφόροι ιππείς	600			
6	Παίονες ιππείς	300			
7	ΐλη Σωκράτους (εταίροι)	200			
7-9	Υπασπιστές εταίρων	3.000			
10	ΚΕΝΤΡΟ		5	ΚΕΝΤΡΟ	
11	Φαλαγξ Περίκκα	1.500		Ιππείς άλλων εθνών	3.000;
12	Φαλαγξ Κοίνου	1.500			
13	Φαλαγξ Αμύντα Ανδρομέου	1.500			
14	Φαλαγξ Φιλίππου Αμύντα	1.500			
15	Φαλαγξ Μελέαγρου	1.500			
16	ΑΡΙΣΤΕΡΟ ΚΕΡΑΣ - Παρμενίων		6	ΔΕΞΙΟ ΚΕΡΑΣ	
17	Θράκες ιππείς	600	7	Βακτριανοί ιππείς	2.000
18	Συμμαχοί ιππείς	600	8	Πέρσες ιππείς υπό τον Ρεομίθρη	2.000
	Θεσσαλοί ιππείς	1.800		Μήδοι ιππείς	1.000
	ΣΥΝΟΛΟ	19.200		ΣΥΝΟΛΟ	20.000
19	ΕΦΕΔΡΕΙΑ		9	ΕΦΕΔΡΕΙΑ	
	Ελληνες οπλίτες και μισθοφόροι άλλων εθνών	18.500;		Μισθοφόροι Ελληνες οπλίτες	20.000;
	ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	37.700;		ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	40.000;

ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ Α' ΦΑΣΗΣ

ΣΤΡΑΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ	ΣΤΡΑΤΟΣ ΠΕΡΣΩΝ
A Ο Αμύντας ο Αραβίαιος, οδηγώντας τους σαρισσοφόρους και Παίονες ιππείς, την ΐλη του Σωκράτη και ενισχυμένος από τοξότες, ακοντιστές και λίγους υπασπιστές, εφορμά και με πορεία λοξώς δεξιά πλήττει το ενισχυμένο αριστερό των Περσών.	A Τακτικός ελιγμός των Περσών: ενισχύουν το αριστερό άκρο τους μεταφέροντας ίλες από τις γραμμές του Αρσίτη και του Σπιθριδάτη.
B Ο Αλέξανδρος, επικεφαλής του εταιρικού ιππικού και συνοδευόμενος από ψιλούς, εισέρχεται στον ποταμό και με αστραπιαία προς τα αριστερά επέλαση πλήττει με ορμή τις εξασθενημένες περσικές γραμμές.	B Συντριβή και άτακτη υποχώρηση του αριστερού της περσικής παρατάξης.
Γ Ακολουθεί έφοδος των εταίρων υπασπιστών προς υποστήριξη του Αλεξάνδρου.	
Δ Πλήρης ανάπτυξη της εταιρικής φάλαγγας στο κέντρο και του αριστερού κέρατος υπό τον Παρμενίωνα.	Γ Ήττα και γενική φυγή των Περσών.

Δ. Γαρουφαλής, 1998

προϊόν μιας αυτοπεποίθησης εδραζόμενης στη στρατηγική του διορατικότητας, μίλησε στους αξιωματικούς του. Τους εμπύχωσε με λόγια καρδιάς (όπως αργότερα έπραξαν ο Κολοκοτρώνης, ο Καραϊσκάκης, ο Παπαφλέσσας), και εκείνοι έπευσαν αμέσως να τεθούν επικεφαλής των μονάδων τους. Ήταν τότε η ακράτητη ορμή και η θεβαιότητα του νεαρού βασιλιά για νίκη, ώστε για να καθησυχάσει τους θεοφοβούμενους στρατιώτες του σχετικά με τον μήνα Δαΐσιο (αντίστοιχος του αττικού Θαρνηλιώνα, δηλ. Μάιος-Ιουνίος), κατά τον οποίο "οι βασιλείς των Μακεδόνων δεν συνήθιζαν να βγάζουν τον στρατό τους σε μάχη (...), έδωσε διαταγή να υπολογίσουν αυτόν τον μήνα για δεύτερο Αρτεμίσιο" (Πλουτ. Αλεξ., 16).

ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΑΛΩΝ

Στρατιά Περσών

Ο περσικός στρατός περίμενε παρατεταγμένος στις απότομες ανατολικές όχθες του ποταμού, αποφασισμένος να ανακόψει την προέλαση του Μακεδόνα στρατηλάτη. Οι αρχαίες πηγές δεν συμφωνούν σχετικά με τη δύναμη που παρέταξαν οι Πέρσες στον Γρανικό. Κατά τον Αρριανό (Αλεξ. Αναβ. Α, 14,4) ανέρχονταν σε 20.000 ιππείς και περίπου 20.000 πεζούς Έλληνες μισθοφόρους ("ξένοι μισθοφόροι"). Ο Διόδωρος (ΙΖ', 19) αναφέρει κάτι παραπάνω από 10.000 ιππείς και 100.000 πεζούς. Όπως, όμως, παρατηρεί ο Αλ. Δεσποτόπουλος (ΙΕΕ, τ. Δ'), λαμβανομένου υπόψη του μήκους του μετώπου, που έφθανε τα 3 ως 3,5 χιλιόμετρα (υπολογισμένου με βάση την παράταξη του Αλεξάνδρου), και του γεγονότος ότι ολόκληρη η περσική παράταξη αποτελείτο μόνο από το ιππικό, με τα τμήματα των πεζών παρατεταγμένα πίσω από αυτό και σε αρ-

κετή απόσταση, πρέπει να θεωρηθεί ως ορθότερη η περιγραφή του Αρριανού.

Οι Πέρσες, καταλαμβάνοντας τις όχθες του Γρανικού αποφασισμένοι να επιτεθούν εναντίον των Ελλήνων τη στιγμή που θα περνούσαν το ποτάμι, παρατάχθηκαν αφού ανέπτυξαν το ισχυρό ιππικό παράλληλα στον ποταμό, σε μεγάλο μέτωπο επάνω στην όχθη, και τους πεζούς από πίσω και σε σημαντική απόσταση. Ετσι διετίθετο άσκοπα το όπλο της επίθεσης, το ιππικό, κρατώντας άπραγους τους πολεμικότερους Έλληνες μισθοφόρους οπλίτες. Συγκεκριμένα: στο αριστερό κέρας τάχθηκε ο Μέμνων ο Ρόδιος και ο Αρσαμένης, σατράπης της Κιλικίας, καθένας με τους δικούς του ιππείς. Ακολουθούσε ο Αρσίπης με τους Παφλαγόνες ιππείς του και ο Σπιθριδάτης, ο σατράπης της Ιωνίας, επικεφαλής των Υρκανών ιππέων. Στο κέντρο είχαν πάρει θέση οι ιππείς των άλλων εθνών, "πολλοί μιν τον αριθμόν όντες, επίλεκτοι δε ταις αρεταίς" (Διόδωρος). Στο δεξιό κέρας παρατάχθηκαν 1.000 Μήδοι, 2.000 ιππείς του Ρεομίθρη και 2.000 Βακτριανοί. Ήταν πραγματικά μια τρανή και επίφοβη ιππική στρατιά.

Στρατιά Αλεξάνδρου

Η στρατιωτική δύναμη του Αλεξάνδρου συνιστούσε ένα ισχυρότατο και δραστηκότατο όργανο πολέμου, ικανό, όπως αποδείχθηκε, να συντρίψει οποιοδήποτε στρατό της εποχής εκείνης. Το σύνολο της στρατιάς δεν είχε περισσότερους από 32.000 πεζούς και 5.700 ιππείς. Πολλοί έκριναν ως δυσανάλογα μικρή τη δύναμη αυτή σε σύγκριση με τις τεράστιες και ανεξάντλητες δυνατότητες των Περσών. Ωστόσο ήταν ελάχιστοι οι στρατηγοί που μπορούσαν να οδηγήσουν έναν στρατό άνω των 50.000 ανδρών με επιτυχία και με τις συνθήκες που επικρατούσαν στο αρχαίο πεδίο μάχης. Αυτός ο στρατός των 38.000 περί-

που ανδρών, με "αιχμή του δόρατος" το εταιρικό ιππικό (σε αποστολή επέλασης), με την ακάθεκτη μηχανική ροπή της συμπαγούς μακεδονικής φάλαγγας και με γήγητορα τον Μέγα Αλέξανδρο, τη συγκλονιστικότερη στρατιωτική μεγαλοφυΐα όλων των εποχών, υπερίσχυσε με όσους στρατούς αναμετρήθηκε.

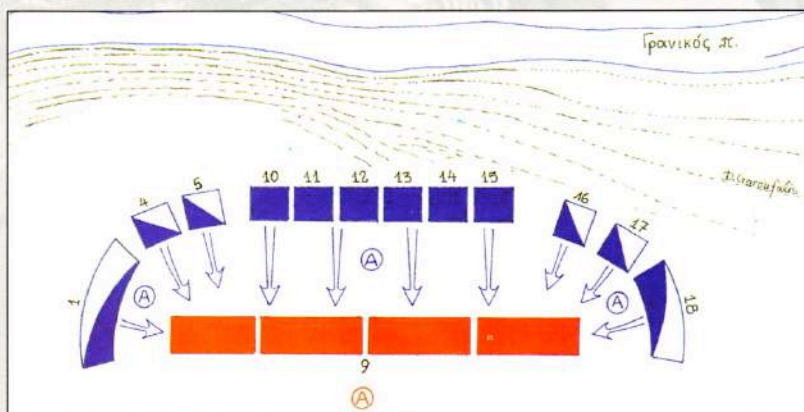
Ο Αλέξανδρος αμέσως διέκρινε τον λανθασμένο τρόπο παράταξης των Περσών και με τη βεβαιότητα της νίκης ανέπτυξε τον στρατό του κατά μήκος της δυτικής όχθης του Γρανικού, απέναντι από τον αντίπαλο.

Στο δεξιό κέρας, με επικεφαλής τον Φιλώτα του Παρμενίωνα, η σύνθεση των δυνάμεων ήταν η ακόλουθη: στο άκρο παρατάχθηκε το σύνολο σχεδόν του εταιρικού ιππικού, αποτελούμενου από 1.600 βαριά οπλισμένους Μακεδόνες ιππείς (7 ίλες), εκτός της ίλης του Σωκράτη, 500 Μακεδόνες και 500 Κρήτες τοξόττες και 500 Αγριάνες ακοντιστές, σώματα εκπαιδευμένα να μάχονται σε συνεργασία με τους ιππείς. Αριστερά του Φιλώτα τάχθηκε ο Αμύντας ο Αρραβαΐου, έχοντας 600 σαρισσοφόρους (πρόδρομους) ιππείς, 300 Παίονες ιππείς και την ίλη του Σωκράτη, κάπου 200 εταίρους. Σε επαφή με αυτούς, αμέσως αριστερά, ακολουθούσαν με επικεφαλής τον Νικάνωρα του Παρμενίωνα οι 3.000 υπασπιστές (Μακεδόνες σωματοφύλακες του βασιλιά), ταγμένοι σε τρεις χιλιαρχίες.

Το κέντρο της παράταξης κατέλαβε η μακεδονική φάλαγγα, 9.000 πεζοί εταίροι, σε έξι τάξεις και με τους αντίστοιχους στρατηγούς: η τάξη του Περδικά του Ορόντου, του Κόινου του Πολεμοκράτους, του Αμύντα του Ανδρομένους, του Φιλίππου του Αμύντα, του Μελέαγρου του Νεοπτόλεμου και του Κρατερού του Αλεξάνδρου. Κάθε τάξη αποτελείτο από 1.500 φαλαγγίτες, ενώ όλη η φάλαγγα από 36 συντάγματα με 256 άνδρες περίπου σε κάθε σύνταγμα, που ήταν και η μικρότερη μονάδα της μακεδονικής φάλαγγας. Κάθε σύνταγμα παρατάχθηκε σε 16 στοίχους (λόχους) με βάθος 16 άνδρες ο καθένας.

Στο αριστερό κέρας και αμέσως μετά τη φάλαγγα πήραν θέση 600 θώρακες ιππείς με τον αρχηγό τους, τον Αγάθωνα του Τυρίμμη. Επειτα είχαν τοποθετηθεί 600 Έλληνες ιππείς της Κορινθιακής Συμμαχίας, των οποίων η γείτο ο Φίλιππος του Μενελάου. Στο άκρο αριστερά τάχθηκαν 1.800 βαριά οπλισμένοι Θεσσαλοί ιππείς με επικεφαλής τον Κάλα του Αρπάλου.

Επικεφαλής του δεξιού κέρατος ετέθη ο ίδιος ο Αλέξανδρος, ενώ τη διοίκηση του αριστερού την έδωσε στον Παρμενίωνα. Όπως συνάγεται από την απαρτίωση των δυνάμεων ο Αλέξανδρος παρέταξε κάτι παραπάνω από 19.000 άνδρες, αφήνοντας τις υπόλοιπες στρατιωτικές δυνάμεις πίσω, ως φρουρά των μεταγωγικών, αλλά κυρίως ως εφεδρεία. Ο στρατός φαινόταν πως ακολουθούσε τον παραδοσιακό τρόπο παράταξης των Ελλήνων: το πεζικό στο κέντρο και οι ιππείς στις πτέρυγες. Ο νεωτερισμός όμως της υψηλής αναλογίας των ιππέων έναντι των πεζών, σχεδόν 1 προς 3, καθώς και η σημαντική συμμετοχή των ελαφρά οπλισμένων πεζών (υπασπιστών

Η ΜΑΧΗ ΣΤΟΝ ΓΡΑΝΙΚΟ - Β' ΦΑΣΗ
(Ανοίξη του 334 π.Χ.)

ΣΤΡΑΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ	ΕΛΛΗΝΕΣ ΜΙΣΘΟΦΟΡΟΙ
A Η μακεδονική φάλαγγα πραγματοποιεί κάτι μέτωπο επίθεση εναντίον των Ελλήνων μισθοφόρων, ενώ τους πλευροκοπούν οι μακεδονικές και θεσσαλικές ίλες.	A Οι Έλληνες οπλίτες, χωρίς δυνατότητα αποτελεσματικής άμυνας, αποδεκατίζονται.

Δ. Γαρουφαλής, 1998

και ψιλών), καθιστούσαν τον ελληνικό στρατό περισσότερο πολυμορφικό (με δυνατότητα συνδυασμού πολλών όπλων) και του έδιναν τη δυνατότητα να αναλάβει πολλαπλούς ρόλους την ώρα της μάχης. Όλα όμως επρόκειτο να κριθούν κυρίως κατά την τακτική ανάπτυξη των δύο αντιπάλων.

Η ΜΑΧΗ

Α' Φάση

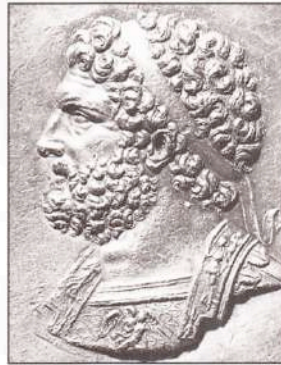
Για κάποιο χρόνο και τα δύο στρατεύματα, παρατεταγμένα στις όχθες του ποταμού, έμειναν ήσυχια και τέλεια σιωπή απλώθηκε και στα δύο μέρη. "Επειδή το πάλοι πυρ και καπνός δεν εθορύβουν ουδ' εσκοτίζουν τα εν τω μεταξύ των δύο αντιπάλων, έκαστος αφ' εκατέρας της στρατιάς έθλεπε καθαρά τα κατά την άλλη γινόμενα" (Κ. Παπαρρηγόπουλος). Έτσι οι Πέρσες, καθώς βρίσκονταν και σε υψηλότερο σημείο, κατάλαβαν από την κατανομή των δυνάμεων του ελληνικού στρατού πως το κύριο βάρος της επίθεσης θα ανελάμβανε η δεξιά ελληνική πτέρυγα, της οποίας μάλιστα επικεφαλής ήταν ο ίδιος ο Αλέξανδρος, που διέκριναν εύκολα "από τη λαμπρότητα του οπλισμού του και από τη γεμάτη σεβασμό προθυμία όσων τον περιστοίχιζαν" (Αρριανός). Επειδή οι Πέρσες είχαν ως αντικειμενικό σκοπό την εξόντωση του Αλεξάνδρου, οι επισημότεροι από αυτούς έσπευσαν με σημαντικές ίλες να μεταβούν προς το αριστερό κέρα, για να ισχυροποιήσουν την παράταξη τους ακριβώς απέναντι από τον Μακεδόνα βασιλιά. Όμως η απόσπαση των ιλών προξένησε αναπόφευκτα επικίνδυνη εξασθένηση της περσικής παράταξης ανάμεσα στο κέντρο και στο αριστερό της κέρα.

Ο Αλέξανδρος αμέσως αντιλήφθηκε το τακτικό λάθος των Περσών και αποφάσισε να πραγματοποιήσει μια κεραυνοβόλα επίθεση εναντίον του ασθενούς σημείου της εχθρικής παράταξης, με αντικειμενικό σκοπό αρχικά τη δημιουργία προγεφυρώματος και στη συνέχεια την πρόκληση ρήγματος, γεγονός που θα είχε καίρια επίδραση στην εξέλιξη της μάχης, όπως ο ίδιος διαπίστωσε στη Χαιρώνεια (338 π.Χ.). Η επίθεση έπρεπε να πραγματοποιηθεί από το βαρύ εταιρικό ιππικό, το οποίο όμως βρισκόταν στο άκρο του δεξιού κέρατος και όχι απέναντι από το επιλεγμένο ασθενές σημείο κρούσης. Η μικρή απόσταση που χώριζε τους δύο ήδη παρατεταγμένους στρατούς, καθιστούσε απαγορευτική τη μετακίνηση των μακεδονικών ιλών από το άκρο προς το κέντρο της μακεδονικής παράταξης χωρίς να γίνει αντιληπτή από τον εχθρό, τον οποίο ο Αλέξανδρος αποφάσισε να παραπλανήσει με τακτικούς ελιγμούς. Η κρίσιμη μετακίνηση των μονάδων θα πραγματοποιείτο μέσα στην κοίτη του ποταμού, διαγώνια αριστερά και με ταχύτητα, πριν προλάβει ο αντίπαλος να μετακινήσει τις δικές του δυνάμεις προς το ασθενές σημείο. Συγχρόνως οι σα-

ρισσοφόροι ιππείς, οι Παίονες ιππείς και η ιλη του Σωκράτη, μαζί με τους τοξότες και τους Αγριάνες ακοντιστές, ανελάμβαναν το δύσκολο έργο να καθηλώσουν το ισχυρό αριστερό των Περσών, απασχολώντας το και δίνοντας χρόνο στο εταιρικό ιππικό να ολοκληρώσει υπό την ηγεσία του Μεγάλου Αλεξάνδρου τον τακτικό ελιγμό.

Ήταν πια προχωρημένο απόγευμα όταν ο Αλέξανδρος αποφάσισε να επιτεθεί. Ανέθηκε με σβελτάδα πάνω στο άλογό του. Τα μάτια του, λαμπερά σαν όνυχας, κοίταξαν προς το μέρος του εχθρού και αφού παρακίνησε τους άνδρες του να αναδειχθούν γενναίοι στη μάχη έδωσε το πρόσταγμα της επίθεσης.

Πρώτος επιτέθηκε, βάσει του σχεδίου, ο Αμύντας ο Αρραβαίου, με τους σαρισσοφόρους (προδρόμους) ιππείς, τους Παίονες ιππείς και μια τάξη πεζών (πιθανότατα από τους επίλεκτους υπασπιστές), ενώ όλων προπο-

Ο Μέγας Αλέξανδρος είχε από τον πατέρα του Φίλιππο όλα τα πνευματικά χαρίσματα των μεγάλων πολιτικών και των καλύτερων αρχηγών και από την Ηπειρώτισσα μητέρα του Ολυμπιάδα τη φλόγα και το πάθος της ασυγκράτητης ορμής και του αδάμαστου χαρακτήρα (Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης, Εθνική Βιβλιοθήκη Παρισίων).

ρευόταν η ιλη του εταιρικού ιππικού υπό τον ίλαρχο Σωκράτη, η οποία εκείνη την ημέρα τύχαινε να έχει "την ηγεμονία του ιππικού παντός", με διοικητή τον σωματοφύλακα Πτολεμαίο του Φιλίππου. Ο Πτολεμαίος εισήλθε με τις δυνάμεις του στο ποτάμι και όρμησε εναντίον των εχθρών. Όμως δεν επέλασε κατά των απέναντι παρατεταγμένων Περσών, αλλά με μια διαγώνια δεξιά πορεία κατευθύνθηκε προς το αριστερό, πολύ ισχυρό, κέρα της περσικής παράταξης. Η φάση αυτή ήταν κρίσιμη, διότι οι πρώτες ίλες του Πτολεμαίου έπρεπε να φθάσουν στην όχθη και απωθώντας τον εχθρό να κερδίσουν έδαφος και να δημιουργήσουν προγεφύρωμα, ώστε να ακολουθήσουν και οι υπόλοιπες δυνάμεις, οι οποίες εμπλεκόμενες με τον εχθρό να τον απασχολήσουν και να τον καθηλώσουν, δίνοντας στον Αλέξανδρο τον απαραίτητο χρόνο. Μόλις οι ιππείς του Αμύντα έφθασαν στην εχθρική όχθη, ο Αλέξανδρος με τις επτά ίλες του εταιρικού ιππικού (που βρίσκονταν στο ά-

κρο δεξιά) εισήλθε στην κοίτη του ποταμού εν μέσω σαλπισμάτων και αλαλαγμών. Και ενώ οι Πέρσες πίστεψαν πως ο Αλέξανδρος θα ερχόταν να ενισχύσει τις δυνάμεις του Αμύντα και του Πτολεμαίου, εκείνος με μια αστραπιαία κίνηση στράφηκε προς τα αριστερά, προς το αδύνατο σημείο της εχθρικής παράταξης. Κατά τη διάβαση προσπαθούσε να έχει την παράταξη του λοξή, αφήνοντας να παρασύρονται από το ρεύμα του ποταμού τα πίσω τμήματα, ώστε να μην τους πλευροκοπήσουν οι Πέρσες, αλλά και ο ίδιος να συγκρουσθεί με αυτούς έχοντας τη φάλαγγα όσο γινόταν ανεπτυγμένη (κατά μέτωπο). Δεχόμενος πλήθος βελών και παρασυρόμενος μέσα από το ορμητικό ρεύμα έδινε την απατηλή εντύπωση "τρέλου και απερισκεπτού, παρά συνετού στρατηγού" (Πλούτ. Αλεξ. 16). Όλα όμως κυλούσαν σύμφωνα με το σχέδιό του, που οι Πέρσες επιτελείς (απόλυτα παραπλανημένοι) δεν μπόρεσαν να αντιληφθούν εγκαίρως. Όταν ο Αλέξανδρος πλησίαζε στο επιλεγμένο για επίθεση σημείο ακολούθησε και ο Νικάνωρ με τους υπασπιστές του, ενώ σε πλήρη ανάπτυξη βρέθηκαν η φάλαγγα των πεζεταίρων στο κέντρο και τα τμήματα του αριστερού κέρατος με επικεφαλής τον στρατηγό Παρμενίωνα.

Την ίδια στιγμή στο αριστερό των Περσών οι δυνάμεις του Πτολεμαίου και του Αμύντα βρίσκονταν σε δύσκολη θέση. Όταν έφθασαν στην όχθη δέχθηκαν καταγιοισμό βελών και ακοντιών, καθώς άλλοι Πέρσες τους κτυπούσαν από ψηλά, από τις απόκρημνες όχθες, και άλλοι κατέβαιναν χαμηλά, ως κάτω στο νερό. Οι πιέσεις και η ώθηση ήταν μεγάλες, με τους Μακεδόνες ιππείς να επελαύνουν ορμητικά προσπαθώντας να θγουν από το ποτάμι, τλαιπιρούμενοι μέσα στη γλιστερή λάσπη της αμμόδους κοίτης, και με τους Πέρσες να τους κτυπούν λυσσαλέα επιχειρώντας να τους απωθήσουν και να τους ρίξουν μέσα στο νερό. Μια άγρια μάχη φούντωσε! "Και ενώ πολεμούσαν βέβαια πάνω στ' άλογα, τόσοι μαζί είχαν πιαστεί, και η λύσσα και το πείσμα τους βάσταγαν τόσο, που έμοιαζε πια πεζομαχία σωστή, καθώς έτσι άλογο με άλογο σπρώχνονταν, και άνδρας με άνδρα πάλευαν" (Αρριανός, 15,4/μεταφ. Αποστολιδή).

Η συμπλοκή υπήρξε φονικότατη και οι Μακεδόνες του δεξιού κακοπαθούσαν από τους πολυαριθμότερους και επίλεκτους Πέρσες ("το κράτιστον της περσικής ίππου"), ανάμεσα στους οποίους ήταν και ο ίδιος ο Μέμνων και οι γιοί του. Οι πρώτοι Μακεδόνες που συγκρούστηκαν με τους Πέρσες, χωρίς να υποχωρήσουν κατεκόπησαν και έπεσαν νεκροί. Το απόσπασμα του Αμύντα θρέθηκε έτσι σε δύσκολη θέση αρκετή ώρα, έως ότου πλησίασε ο Αλέξανδρος, που πραγματοποίησε μια κεραυνοβόλο επέλαση κατά του ασθενούς σημείου της εχθρικής παράταξης.

"Μάχη κρατερά" ξέσπασε γύρω από τον Μακεδόνα βασιλιά, που ξεχώριζε από το λευ-

Η μάχη στον Γρανικό.

κό λοφίο της περικεφαλαίας του. Πολλοί Πέρσες ρίχτηκαν με κραυγές εναντίον του. Μάλιστα του επιτέθηκαν οι επικεφαλής των Περσών, επιθυμώντας να τον εξοντώσουν για να κριθεί αμέσως ο αγώνας. Ο Αλέξανδρος όμως, παρά το ότι βρισκόταν στην καρδιά της συμπλοκής, δεν τραυματίστηκε και συνέχισε να μάχεται στην πρώτη γραμμή. Στο μεταξύ αλληπάλληλες τάξεις Μακεδόνων διέβαιναν πλέον εύκολα το ποτάμι. Το ζωτικής σημασίας προγεφύρωμα είχε δημιουργηθεί και σταδιακά διευρυνθεί, ενισχυόμενο από συνεχώς επελαύνοντα τμήματα. Οι Μακεδόνες άρχισαν να υπερτερούν εξαιτίας όχι μόνο της ανδρείας ("ρώμη") και της πείρας τους, αλλά και γιατί πολεμούσαν με μακριά δόρατα, ενώ αντίθετα οι Πέρσες με κοντά ("ξυστοίς κρανείνοις προς παλάτ εμάχοντο").

Όπως γράφει ο Διόδωρος (ΙΖ,20), οι भारοι αντιστέκονταν γενναία και στην αρετή των Μακεδόνων αντέταξαν το δικό τους μένος, καθώς η τύχη συγκέντρωσε στον ίδιο τόπο τους άριστους μαχητές για να διεκδικήσουν τη νίκη. Την πιο κρίσιμη ώρα της μάχης συνεντρίβη το δόρυ του Αλεξάνδρου, που πολεμούσε σαν εκστασιασμένος λέοντας προσπαθώντας να μοιάσει στον ομηρικό του ήρωα, τον Αχιλλέα, χωρίς να τον απασχολεί ο φόβος του θανάτου. Αμέσως ζήτησε ένα δό-

ρυ από τον Αρέτη, τον βασιλικό ιπποκόμο ("αναβολέα των βασιλικών"), αλλά και εκείνου ήταν σπασμένο. Τότε έσπευσε ο Δημάρατος ο Κορίνθιος και του έδωσε το δικό του. Όταν είδε να έρχεται καταπάνω του ο Μιθριδάτης (γαμπρός του Δαρείου) επικεφαλής Περσών ιππέων, οδηγώντας τους σε σχήμα εμβόλου, σπιρούνισε ο Αλέξανδρος το άλογο του και με ορμή τον κτύπησε στο πρόσωπο, σωριάζοντας από το άλογο του νεκρό τον Πέρση ευγενή. Τρομερή ήταν η αίσθηση στους Πέρσες από τον θάνατο του Μιθριδάτη και αμέσως δύο στρατηγοί, ο Ροισάκης και ο Σπιθριδάτης, που διέκριναν τον Αλέξανδρο να πολεμά μόνος του σχεδόν μέσα σε ένα αρίφνητο (αμέτρητο) εχθρικό κοπάδι, έσπευσαν να δρέψουν τη δόξα και να επιχειρήσουν να σκοτώσουν εκείνο τον παράτολμο πολεμιστή. Πρώτος κατέφθασε έφιππος ο Ροισάκης και κατάφερε με το ξίφος του ένα τόσο ισχυρό πλήγμα στο κεφάλι του Αλεξάνδρου, που έκοψε το λοφίο της περικεφαλαίας μαζί με ένα φτερό και η ίδια η περικεφαλαία μόλις συγκράτησε τη λεπίδα, που η κόψη της άγγιξε τις πρώτες τρίχες. Με αστραπιαία κίνηση ο Αλέξανδρος κάρφωσε το δόρυ στο στέρνο του στρατή και το διαπέρασε πλήρως. Την ίδια στιγμή ο Σπιθριδάτης, ευρισκόμενος πίσω από τον Αλέξανδρο, είχε σηκώσει το ξίφος

του και ήταν έτοιμος να τον κτυπήσει (και θα του έπαιρνε στα σίγουρα το κεφάλι), όταν παρενέβη έγκαιρα ο Κλείτος του Δρωπίδη κόβοντας από τον ώμο το χέρι του σατράπη.

Πολλοί Πέρσες, συγγενείς των δύο σκοτωμένων ανδρών, συσπειρώθηκαν γύρω από τον Αλέξανδρο θέλοντας να πάρουν εκδίκηση και να τον εξοντώσουν. Πολέμησαν με γενναioτητα και υπέμειναν ως το τέλος κάθε κίνδυνο χωρίς να δειλιάσουν (παρά τα όσα λέει ο Πλούταρχος ότι "οι Πέρσες δεν αντιστάθηκαν με δύναμη, ούτε για πολύ καιρό και το έβαλαν στα πόδια", Αλέξ. 16). Αλλά και ο Αλέξανδρος, αν και ήταν εκτεθειμένος εν μέσω πολλών εχθρών, "ουκ ενικάτο τοις πλήθεσι των πολεμίων, αλλά δύο μιν έχων εις τον θώρακα πληγάς, μια δε εις το κράνος, τρεις δε εις το (...) όπλον (σ.σ. ασπίδα) όμως ουκ ενεδίδου, αλλά τω παραστήματι της ψυχής επιαιρόμενος παντός δεινού κατεξανίστατο" (Διόδωρος Σικελιώτης, ΙΖ, 21,2).

Σαν σπαρτά έπεφταν οι ανδρείοι Πέρσες ηγεμόνες και η μάχη είχε πάρει μια ανειπίωτη αγριότητα. Οι Πέρσες, φανερά πια, έχαναν. Νέα μακεδονικά στρατεύματα, ιδίως πεζοπόρα, διέβαιναν τον ποταμό πλευρίζοντας τους μαχόμενους ιππείς, που είχαν γίνει, Μακεδόνες και Πέρσες, μια δυσδιάκριτη αιμορροούσα ανθρώπινη μάζα. Τα άλογα των Περσών σφάζονταν από τις λόγχες των φαλαγγιτών, που τα κτυπούσαν στο μέτωπο ρίχνοντας έτσι κάτω τους αναβάτες, τους οποίους στη συνέχεια αποτελείωναν οι Αγριάνες ακοντιστές που ήταν αναμεμιγμένοι με τους ιππείς. Ένα μεγάλο ρήγμα άνοιξε στο κέντρο και στο αριστερό της περσικής παράταξης. Οι Πέρσες στρατηγοί, προσπαθώντας να συγκρατήσουν τα διαλυόμενα τμήματά τους, έπεσαν νεκροί στο πεδίο της μάχης. Ο Νιφάτης, ο Πετίνης, ο ύπαρχος των Καππαδοκών Μιθροβουζάνης, ο Αρβουπάλης, ο Φαρνάκης και 1.000 περίπου ακόμα Πέρσες ιππείς ήταν νεκροί. Οι υπόλοιποι, βλέποντας το ρήγμα στην παράταξή τους και πως τα παρατεταγμένα απέναντι τμήματα είχαν νικηθεί, τράπηκαν σε φυγή. Ο Διόδωρος αναφέρει πως από τους Έλληνες "κατά κοινή ομολογία ο βασιλιάς κατέκτησε το αριστείο της ανδρείας και θεωρήθηκε ο πρωτεργάτης της νίκης, και μετά από αυτόν οι ιππείς των Θεσσαλών δοξάστηκαν για την ανδρεία τους και την απαράμιλλη πολεμική τακτική τους" (μετάφρ. Α. Παπανδρέου).

Β' Φάση

Ο Αλέξανδρος δεν προχώρησε σε μεγάλη καταδίωξη του εχθρικού ιππικού, γιατί όλο τους το πεζικό ήταν ακόμα παρατεταγμένο σε μικρή απόσταση στους αντικρυνούς λόφους. Εκεί, με επικεφαλής τον Ωμάρη, περίμεναν και οι 20.000 Έλληνες μισθοφόροι, που λόγω της "περσικής αλαζονείας" είχαν αποκλειστεί και έμειναν μέχρι εκείνη τη στιγμή άπρακτοι θεατές του αγώνα. Εκπληκτικοί από την έκβαση της μάχης οι Έλληνες που βρίσκονταν συγκεντρωμένοι στον λόφο ζήτησαν, αν πιστέψουμε στη διήγηση του Πλουτάρχου (Αλέξ. 16), εγγυήσεις από τον Αλέξαν-

Ο Γρανικός σήμερα.

δρο για να συνθηκολογήσουν. Δεν έγιναν γνωστοί οι όροι που έθεσαν οι Έλληνες, αλλά ο Αλέξανδρος δεν δέχθηκε τις προτάσεις τους και "Θυμώ μάλλον ή λογισμώ" τους επέθηκε. Το κύριο βάρος της επίθεσης έφερε η μακεδονική φάλαγγα, που έπληξε κατά μέτωπο τους Έλληνες μισθοφόρους. Την ίδια στιγμή μακεδονικές και θεσσαλικές ίλες πλευροκόπησαν από όλες τις κατευθύνσεις τις ακάλυπτες πτέρυγες της "ελληνικής" παράταξης. Ο Αλέξανδρος όρμησε πρώτος και έχασε το αλόγο του (δεν επρόκειτο για τον Βουκεφάλα), που έπεσε κτυπημένο από ξίφος στα πλευρά. Οι Μακεδόνες υπέστησαν αρκετές απώλειες, καθώς βρέθηκαν αντιμετώπιμοι με μαχητές αποφασισμένους και απελπισμένους. Όμως μετά από μια σύντομη μάχη οι τελευταίοι κατασφάχτηκαν και από τους 20.000 δεν γλύτωσαν παρά μόνο 2.000, που πιάστηκαν αιχμάλωτοι. Είναι περίεργο το πώς αυτοί οι εμπειροπόλεμοι Έλληνες μισθοφόροι δεν κατάφεραν να γλυτώσουν από τη σφαγή. Φαίνεται πως ο ψυχικός τους κλονισμός από τη συντριβή του περσικού ιππικού τους στέρησε τη δυνατότητα μιας αποτελεσματικής αντίστασης απέναντι στις ούτως ή άλλως πανίσχυρες φάλαγγες των Μακεδόνων σαρισσοφόρων εταίρων.

Πριν ακόμα πέσει η νύχτα το εχθρικό στρατόπεδο ήταν λάφυρο στα χέρια των Μακεδόνων. Η μάχη είχε λήξει με πλήρη συντριβή του αντιπάλου, ο οποίος ούτε που τόλμησε να ζητήσει τους νεκρούς και τους τραυματίες του. Από τους Πέρσες έπεσαν 1.000 ιππείς (2.500 κατά τον Πλούταρχο) και 18.000 πεζοί, ενώ 2.000 Έλληνες πεζοί συνελήφθησαν αιχμάλωτοι. Αυτούς τους 2.000 ο Αλέξανδρος τους έστειλε στη Μακεδονία σιδηροδέσιμους να εργαστούν ως δούλοι, γιατί μόνοι από όλους τους Έλληνες, παρά τα αποφασισθέντα, πολέμησαν στο πλευρό των Περσών εναντίον της Ελλάδας.

Η νίκη του Αλεξάνδρου, "που την κέρδισε ρουφώντας ως την τελευταία στάλα τη μέθη της μάχης" (Bury), ήταν λαμπρή και ολοκληρωτική, με ελάχιστες απώλειες σε άνδρες. Σύμφωνα με την περιγραφή του Αρριανού (Α', 16,4) σκοτώθηκαν 25 εταίροι, από τους άλλους ιππείς πάνω από 60 και 30 περίπου πεζοί. Μετά τη μάχη ο Αλέξανδρος έθαψε τους νεκρούς Μακεδόνες με μεγαλοπρέπεια και πολεμικές τιμές ("Έξιν τοις όπλοις τε και άλλω κόσμω"), γιατί ήθελε, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Διόδωρος (ΙΖ', 21,4), "με την τιμή αυτή να καταστήσει τους στρατιώτες του προσημότερους στην αντιμετώπιση των κινδύνων της μάχης" (μεταφ. Παπανδρέου). Για να τιμήσει ιδιαίτερα τους πεσόντες εταίρους διέταξε να στηθούν στο Δίο χάλκινοι ανδριάντες, έργα του φημισμένου γλύπτη Λύσιππου. Επίσης στους γονείς και τα παιδιά των σκοτωμένων, που βρίσκονταν στην πατρίδα, έδωσε γενική ατέλεια και απαλλαγή από κάθε είδους υποχρέωση. Δείχνοντας μεγάλη φροντίδα επισκέφθηκε τους τραυματίες, για να τους παρηγορήσει και να

ρωτήσει τον καθένα χωριστά για τα τραύματά του και το πώς ακριβώς πληγώθηκε. Διέταξε ακόμα να ταφούν και οι νεκροί αρχηγοί των Περσών, καθώς και οι Έλληνες μισθοφόροι. Τη νίκη την ανακοίνωσε με υπερηφάνεια, στέλνοντας στους Αθηναίους 300 περσικές ασπίδες, λάφυρα από τη μάχη, για να αφιερωθούν στην πολιούχο Αθηνά με το ακόλουθο επίγραμμα: "Αλέξανδρος Φιλίππου και οι Έλληνες πλην Λακεδαιμονίων από των βαρβάρων των την Ασίαν κατοικούντων". Ήθελε να προβάλλει έτσι το κατόρθωμα της μάχης ως

Η δωρική καταγωγή του Μεγάλου Αλεξάνδρου τονίζει σ' αυτό το χρυσό περίπλοτο των ρωμαϊκών χρόνων, στο οποίο εικονίζεται ως Ηρακλής με Λουσητή (Βερολίνο, Αρχαιολογικό Μουσείο).

έργο καθαρά ελληνικό, χωρίς να γίνει ξεχωριστή μνεία για τους Μακεδόνες και βέβαια αφήνοντας μια προβληματική αιχμή για τους απόντες Λακεδαιμόνιους.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ

Η μάχη στον Γρανικό ποταμό υπήρξε θρίαμβος της ανεπανάληπτης πολεμικής τακτικής του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Σε αυτή τη νικηφόρα αναμέτρηση ο Έλληνας βασιλιάς παρουσίασε όλα τα χαρίσματα της στρατηγικής του μεγαλοφυΐας. Τα μέτρα που έλαβε πριν από τη μάχη, η ανάπτυξη του στρατού από τάξη πορείας προς μια εγκαίρως συντεταγμένη παράταξη, η διάταξη των επιμέρους τμημάτων, η κρίσιμη αναλογία του ιππικού προς το πεζικό, η εποπτεία και η προσωπική αναγνώριση των ιδιοτελεσιών του πεδίου

της μάχης, ο ειδικός ρόλος που απέδωσε στο ιππικό, η άριστη γνώση της ψυχολογίας του στρατιωτικού και της αξίας του ηθικού φρονήματος, η ακλόνητη πίστη περί ενός δικαίου αγώνα, η αδάμαστη βούλησή του για νίκη, η αίγλη της προσωπικής του ανδρείας και η "τρέλλα" των είκοσι χρόνων, ίσως και η δόξα του Αχιλλέα, υπήρξαν οι παράγοντες που συνέτριψαν τη δύναμη και τη γενναιότητα των Περσών.

Πολλοί νεώτεροι ιστορικοί, αναζητώντας μια εξήγηση για την ευκολία με την οποία ο Αλέξανδρος κέρδισε τόσες μάχες, κυρίως απόρητα οχυρά, υπέταξε απροσκύνητους λαούς και κατέκτησε μέσα σε λίγα χρόνια την παγκόσμια αυτοκρατορία της εποχής εκείνης, ισχυρίστηκαν πως η πτώση της Περσίας ήταν από καιρό αναπόφευκτη και πως ο Αλέξανδρος δεν έκανε τίποτε άλλο παρά να επισημοποιήσει το τέλος της. Βέβαια κανένας δεν εξήγησε γιατί λίγους αιώνες αργότερα οι Ρωμαίοι απέτυχαν παταγωδώς να υποτάξουν τις ίδιες περιοχές και τους ίδιους λαούς, αλλά αντίθετα περιορίστηκαν στον έλεγχο της Παλαιστίνης, της Συρίας και μέρους μόνο της Μεσοποταμίας, ενώ "επτά ρωμαϊκές λεγόμενες δεν μπόρεσαν να αντέξουν στις ακάθεκτες επιθέσεις των Πάρθων" (J.G. Droysen). Αλλά και οι Βυζαντινοί "επιστράτευσαν" όλο τους τον χρυσό για να εξαγοράσουν την πολυπόθητη ειρήνη με τους Πέρσες, όταν κατάλαβαν πως δεν μπορούσαν να τους νικήσουν ολοκληρωτικά.

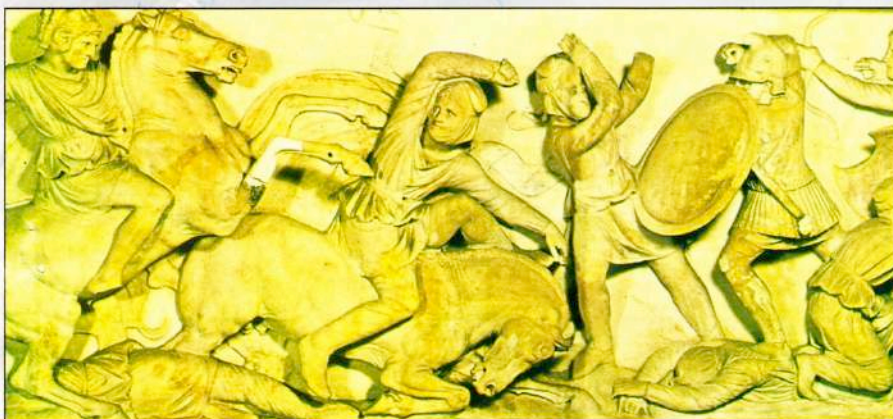
Η αλήθεια είναι πως όσο αναζητούμε τις πιο μύχιες αιτίες των ιστορικών γεγονότων μακριά από τον καταλυτικό πολλές φορές, ρόλο της προσωπικότητας, θα αδυνατούμε να κατανοήσουμε και συνακόλουθα να εξηγήσουμε τις πιο συγκλονιστικές τομές στην ιστορία της ανθρωπότητας. Οι ενέργειες και η δράση ενός ανθρώπου, που έγινε θρύλος στις παραδόσεις όχι μόνο του ελληνικού, αλλά και πολλών κατακτημένων λαών, δεν είναι δυνατό βέβαια να μειωθούν με τεχνικές "πολιτικής φωτοσκίασης". Είναι γεγονός πως η περσική αυτοκρατορία, πέρα από τις οποιεσδήποτε αδυναμίες της, ήταν μια επίφοβη κραταιά και ανεξάντλητη δύναμη. Είχε πολύ καλό σύστημα στρατολογίας, όπως αποδεικνύει η δυνατότητα του Δαρείου να παρατάσσει συνεχώς νέες και πολυάριθμες κάθε φορά στρατιωτικές δυνάμεις, πολύ υψηλού επιπέδου για την εποχή διοικητικό σύστημα και επιμελητεία, απαραίτητη για τη συντήρηση τόσων χιλιάδων ανδρών, και ανυπολόγιστες οικονομικές δυνατότητες. Όπως και οι νότιοι Έλληνες, οι Πέρσες έχασαν από τους Μακεδόνες στα πεδία των μαχών γιατί δεν παρακολούθησαν τις εξελίξεις στον χώρο της στρατηγικής και της τακτικής ενός πολέμου. Έχασαν επίσης γιατί βρέθηκε απέναντί τους ο "Δάσκαλος" της πολεμικής τέχνης, ο αεσιέρατος Μέγας όλων των εποχών, ο Αλέξανδρος ο Φίλιππου.

Ο Αλέξανδρος έχοντας δει στη Χαϊρώνεια (βλ. "ΣΙ", τεύχος 11) το αδύνατο σημείο της ο-

πλιτικής φάλαγγας, πως σε εδάφη ανώμαλα ή κατωφερή προκαλούντο ρήγματα διακόπτοντας τη συνοχή της και την αποτελεσματικότητά της, αποφάσισε ως στράτευμα κρούσης να μην έχει, ιδίως στον Γρανικό, τη φάλαγγα, αλλά το ιππικό του. Η φάλαγγα συγκράτησε με τη δράση της τον κύριο όγκο του εχθρού, αλλά το ιππικό επέφερε το αποφασιστικό κτύπημα. Επρόκειτο βέβαια για ένα ιππικό που δεν ήταν απλή άθροιση ιππέων, αλλά ένα πραγματικό ιππικό, το οποίο με την τακτική της επέλασης μπορούσε με τον όγκο και την ταχύτητά του να διασπάσει τις εχθρικές γραμμές. Ιππικό παρέταξαν και οι Πέρσες, ικανό και πολυάριθμο, με επικεφαλής ανδρείους πολεμιστές. Ωστόσο ο τρόπος που παρατάχθηκε, δίπλα στο φρύδι του ποταμού, δείχνει άγνοια της επέλασης, χωρίς την οποία ήταν αναποτελεσματικό. Καθώς οι Πέρσες ιππείς παρατάχθηκαν δίπλα στην όχθη, καταδικάστηκαν σε αδράνεια και σε αγώνα ατομικό και έτσι εκτέθηκαν στην κεραυνόβολα επέλαση των μακεδονικών και των θησαυλικών ι-

Μακεδονικά όπλα (κράνη, κνημίδες, ξίφη και ασπίδα με ακτινωτό κόσμημα) εικονίζονται σε τοιχογραφία από τον τάφο των Λευκαδίων στη Μακεδονία.

Ως σώμα κρούσης στον Γρανικό ο Αλέξανδρος χρησιμοποίησε το βαρύ εταιρικό ιππικό, επικεφαλής του οποίου τέθηκε ο ίδιος, πολεμώντας στην πρώτη γραμμή ("σαρκοφάγος" του Αλεξάνδρου, Κωνσταντινούπολη, Αρχαιολογικό Μουσείο).

λεσματική άμυνα, ο Αλέξανδρος αναγκάστηκε να διεξαγάγει σκληρούς αγώνες για να τις κυριεύσει. Ο Γρανικός ήταν η αρχή. Η αρχή για την ανακάλυψη ενός νέου κόσμου.

λών, οι οποίες είχαν τον απαιτούμενο, αν και αναμφίβολα δύσβατο, χώρο να αναπτυχθούν. Το αμυντικό έργο για την περσική πλευρά έπρεπε να το αναλάβουν οι αξιόμαχοι Έλληνες μισθοφόροι οπλίτες, ενώ το περσικό ιππικό, τοποθετημένο σε αρκετό χώρο πίσω, θα μπορούσε να αναπτύξει ταχύτητα και να επελάσει κατά των μειονεκτούντων Μακεδόνων. Αντ' αυτού οι Έλληνες μισθοφόροι κρατήθηκαν πίσω, με αποτέλεσμα να εξοντωθούν στη συνέχεια από τις σαρσισοφόρες μακεδονικές φάλαγγες και τις πλευρικές επελάσεις του εταιρικού ιππικού.

Ετσι, ενώ η απόφαση των Περσών να φθείρουν τους επιτιθέμενους σε πολύωρο αγώνα στις όχθες του ποταμού ήταν σωστή, ακυρώθηκε από τη λανθασμένη επιλογή του όπλου σε σχέση με τον χώρο και μετεβλήθη σε μειονέκτημα από την παραπλανητική τακτική του Αλεξάνδρου. Ολη η γενναιότητα των Περσών δεν ήταν αρκετή για να τους χαρίσει τη νίκη. Η καχυποψία τους προς τους Έλληνες και η επιθυμία τους να αποδείξουν την ανδρεία τους τους οδήγησε στον όλεθρο. Πάντως, θα μείνει αναπάντητο το ερώτημα ποιά θα ήταν η αντίδραση του Αλεξάνδρου αν οι Πέρσες είχαν ενεργήσει διαφορετικά. Η

υποψία πως πιθανότατα θα είχε βρει μια εναλλακτική λύση είναι υπαρκτή και βάσιμη. Είναι η στρατιωτική του διάνοια και η ικανότητα του ώριμου τακτικού, όπως αποδείχθηκε μέσα από πολλές και διαφορετικές καταστάσεις υψηλού κινδύνου και πολύπλοκης σύνθεσης, που καθιστούν κυρίαρχη τη συμβολή του ίδιου του Αλεξάνδρου στην έκβαση της μάχης, μιας μάχης που ο ίδιος "σκηνοθέτησε" και ίσως προείδε με ακρίβεια την όλη της εξέλιξη. Δεν θα ήταν υπερβολή να λεχθεί πως ο Μέγας Αλέξανδρος λειτουργούσε με αυτό που καλείται "ένστικτο", το οποίο άγγιζε όμως κατά τρόπο ασυνήθιστο και σπάνιο τα όρια της "στρατηγικής ενόρασης".

Οι συνέπειες από τη μάχη ήταν ραγδαίες. Ολη η Μικρά Ασία δυτικά του όρους Ταύρου βρέθηκε στην εξουσία του Αλεξάνδρου. Η μία μετά την άλλη οι πλούσιες ελληνικές αποικίες του άνοιξαν τις πύλες. Σύμφωνα με τη Συνθήκη της Κορίνθου (337 π.Χ.) απέκτησαν την ελευθερία τους και το δημοκρατικό τους πολίτευμα. Ακόμα και οι Σάρδεις, η παλαιά πρωτεύουσα του λυδικού βασιλείου, πέρασε χωρίς αντίσταση στα χέρια του Έλληνα κατακτητή. Μόνο στη Μίλητο και στην Αλικαρνασσό, όπου ο Μέμνων οργάνωσε αποτε-

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- (1) Αρριανός: ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΙΣ, Βιβλιοθήκη Αρχαίων Ελλήνων Συγγραφέων, Εκδόσεις Ι. Ζαχαρόπουλος.
- (2) Διόδωρος Σικελιώτης: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Βιβλιοθήκη των Ελλήνων, Εκδ. Γεωργιάδης.
- (3) Πλούταρχος: ΒΙΟΙ ΠΑΡΑΛΛΗΛΟΙ - ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ, Εκδ. Πάπυρος.
- (4) Πολύαινος: ΣΤΡΑΤΗΓΗΜΑΤΑ, ΣΤ' 18, 4, Βιβλιοθήκη των Ελλήνων, Εκδ. Γεωργιάδης.
- (5) Κ. Παπαρηγόπουλος: ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ, Τομ. 3ος, Εκδ. Νίκας.
- (6) Theodor Birt: ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ ΚΑΙ Ο ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ, 1956.
- (7) Johann Gustav Droysen: ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ, Εκδ. Τράπεζας Πίστωσης, 1988.
- (8) Αλέξ. Δεσποτόπουλος: Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΓΡΑΝΙΚΟΥ, ΙΕΕ, Εκδοτική Αθηνών.
- (9) Ulrich Wilcken: ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ, Εκδ. Παπαζήση, 1976.
- (10) J.B. Bury & Russell Meiggs: ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, Εκδ. Καρδαμίτσα, 1986.
- (11) Hermann Bengtson: ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, Εκδ. Μέλισσα, 1991.